

<https://doi.org/10.26565/2074-8167-2023-53-06>

УДК 378.147:004

Анастасія Сергіївна Птушка

кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

м. Харків, вул. Ярослава Мудрого, 25, Україна, 61002

metoden_gl@gmail.com <https://orcid.org/0000-0003-3177-5370>

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

В умовах сьогодення з переходом на дистанційну та змішану форму навчання, вища школа проходить етап реформування, який передбачає нові підходи до формування змісту навчання, до форм та методів контролю якості вищої освіти, нових способів організації та оптимізації самостійної роботи студентів. Невід'ємною частиною сучасної мовної освіти стає оволодіння універсальними способами професійної діяльності; формування та розвиток іншомовної комунікативної компетентності, дослідницьких умінь та умінь користуватися сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями у своїй професійній діяльності, здатності швидко реагувати на змінні соціально-економічні умови. В даний час розширюється зміст навчання іноземній мові, його можна сформулювати як навчання міжкультурного спілкування.

Мета статті – розкрити змістовний аспект формування іншомовної комунікативної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах змішаного навчання.

Серед використаних методів дослідження визначальними були такі: аналіз та узагальнення науково-методичних джерел задля теоретичного обґрунтування проблеми, яка досліджується, моделювання, синтез отриманих даних.

Результати дослідження. Термін іншомовна комунікативна компетентність зазнає переосмислення у міру того, як змінюється соціальна дійсність, уточнюються цілі навчання іноземної мови у суспільстві. У зв'язку з цим, багато науковців пов'язують іншомовну комунікативну компетентність зі здатністю особистості до вивчення іноземної мови та спілкування нею з представниками інших культур.

На даний момент система вищої професійної освіти в Україні зазнає масштабних змін у зв'язку з активним впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій в освітнє середовище та дистанційного навчання. Одним із сучасних методів навчання студентів в ЗВО є змішане навчання, перспективне спрямування у сфері освіти, при використанні якого активно задіяні інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі.

Дидактичний потенціал комп'ютерних телекомунікаційних мереж з метою упровадження в освітній процес елементів змішаного навчання передусім пов'язаний з можливістю активної комунікативної діяльності студента, що є найважливішою складовою навчання іноземній мові. Саме тому змішане навчання іноземній мові через комп'ютерні телекомунікаційні мережі є найцікавішим.

В даний час снує велика кількість інформаційно-освітніх сайтів, порталів та методик використання Інтернет-технологій у ЗВО. В цілому Інтернет-технологія є базисом для розвитку дистанційного та змішаного навчання в межах єдиного освітнього простору при вивченні іноземної мови.

Висновки. Аналіз сучасних методів та засобів навчання дозволяє зробити висновок про те, що їх цільове використання в умовах змішаного навчання може суттєво підвищити ефективність процесу формування іншомовної комунікативної компетентності студентів технічних спеціальностей та підтримати високий рівень пізнавального інтересу студентів у період їхньої самостійної роботи над іноземною мовою.

Ключові слова: *іншомовна комунікативна компетентність, змішане навчання, іноземна мова, інформаційно-комунікаційні технології, засоби дистанційного навчання.*

Як цитувати: Птушка А. С. Формування іншомовної комунікативної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах змішаного навчання. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2023. №53. С. 46- 56. <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2023-53-06>

In cites: Ptushka, A. (2023). Formation of foreign language communicative competence of students of technical specialties in conditions of blended learning. *Scientific Notes of the Pedagogical Department*. №53. 46-56. <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2023-53-06> [in Ukrainian].

Постановка проблеми. В умовах сьогодення з переходом на дистанційну та змішану форму навчання, вища школа проходить етап реформування, який передбачає нові підходи до формування змісту навчання, до форм та методів контролю якості вищої освіти, нових способів організації та оптимізації самостійної роботи студентів. Невід'ємною частиною сучасної мовної освіти стає оволодіння універсальними способами професійної діяльності; формування та розвиток іншомовної комунікативної компетентності, дослідницьких умінь та умінь користуватися сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями у своїй професійній діяльності, здатності швидко реагувати на змінні соціально-економічні умови. В даний час розширюється зміст навчання іноземній мові, його можна сформулювати як навчання міжкультурного спілкування.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності присвячені дослідження таких науковців як Клименко Е., Козак С., Павленко О., Галицька М., Тинкалюк О., Андрейко Я., Гурова Т., Чеберяк Є., Чорна В. та ін. Утім, ураховуючи думки зазначених авторів, доводиться констатувати, що в умовах європейської інтеграції та сучасної вищої освіти необхідно більше уваги приділити дослідженню аспектів щодо викладання іноземних мов студентам технічних спеціальностей в умовах змішаного навчання, що сприятиме вирішенню проблем формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів освіти.

Мета статті – розкрити змістовний аспект формування іншомовної комунікативної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах змішаного навчання.

Матеріали і методи. Серед використаних методів дослідження визначальними були такі: аналіз та узагальнення науково-методичних джерел задля теоретичного обґрунтування проблеми, яка досліджується, моделювання, синтез отриманих даних.

Виклад матеріалу та основні результати. Оскільки нині немає однозначного визначення термінів «компетенція» і «компетентність»,

розглянемо різні погляди на цю проблему. У лінгвістиці частіше описуються відповідні компетенції, тоді як психологи схильні говорити більше про компетентності. Термін «компетенція» може означати знання, навички, вміння, володіння іноземною мовою. Деякі автори ототожнюють компетенцію та компетентність, інші ж розрізняють їх. Більшість учених розглядають компетенцію (знання своєї мови) та компетентність (вживання, реальне використання мови) як дихотомію. Я. Андрейко визначає «компетенцію як сукупність взаємозалежних якостей особистості, що властиві певному колу предметів і процесів» [1]. П. Васильєва розглядає це поняття як «сукупність знань, навичок, умінь і якостей (особистісних та професійно значущих), а також здатність до засвоєння нових знань та досвіду і готовність до їх реалізації на практиці» [20].

Таким чином, під компетенцією досить часто розуміється сукупність професійних умінь, які необхідні для виконання певного виду діяльності, а компетентність розглядається як якість особистості, що передбачає її здатність до виконання тієї чи іншої діяльності.

Більшість науковців трактує «компетентність» як таку, яка ґрунтується на знаннях, інтелектуально- та особистісно-обумовленій соціально-професійній життєдіяльності людини [2; 6; 8; 10; 13].

Розмитість меж терміну призводить до наявності значної кількості визначень цього поняття: «комунікативна досконалість, мовленнєва компетентність, комунікативна грамотність, соціолінгвістична компетентність, вербальна комунікативна компетентність, комунікативні здібності, комунікативні вміння» тощо. Ми дотримуємося точки зору, яка передбачає розподіл суті понять «компетентність» та «компетенція».

Якщо особисті якості студентів розглядати як певну здатність, а набуття досвіду у спілкуванні як певну перспективу, то саме від рівня сформованості комунікативної компетенції залежатиме рівень професіоналізму фахівця, його професійна комунікативна компетентність.

Поняття «компетентність» окреслюється як здатність людини до практичної діяльності, а «компетенція» як змістовний компонент цієї здібності у вигляді знань, умінь, навичок [5; 19]. Поняття іншомовної комунікативної компетентності має власну історію, яке бере свій початок з комунікативно-орієнтованої методики.

Термін «комунікативна компетентність» (від латів. *Competere* – бути здатним до чогось) спочатку позначав мовну компетентність, що складається зі здатності індивіда:

а) розуміти/утворювати необмежену кількість пропозицій, побудованих за їх структурними схемами;

б) виявляти формальну схожість/відмінність близьких за змістом висловлювань.

Потім з лінгвістики термін було перенесено в соціолінгвістику та методику навчання іноземної мови і розумівся він як мовна здатність індивіда [5]. Велика кількість існуючих у вітчизняній науці визначень іншомовної комунікативної компетентності свідчить, з одного боку, про інтерес вчених до цієї проблеми, а з іншого боку, про неконкретність, розпливчатість, нестабільність категоріального апарату наук, де це поняття є основним.

Звернемося до потрактування суті поняття «іншомовна комунікативна компетентність» різними вченими у різний час.

Західні дослідники розглядають іншомовну комунікативну компетентність як здатність студента адекватно спілкуватися в конкретних комунікативних ситуаціях та його вміння організувати мовленнєве спілкування з урахуванням соціокультурних норм поведінки та комунікативної доцільності висловлювання [5].

У вітчизняній лінгводидактиці термін комунікативна компетентність розумівся як здатність людини спілкуватися в трудовій або навчальній діяльності, задовольняючи свої інтелектуальні запити. Зважаючи на той факт, що комунікативна компетентність є складним поняттям, її опис виходить за межі однієї теорії. Не можна звести її до певного набору одиниць і правил через те, що необхідні знання та вміння «комбінувати їх у мовні програми» [15]. Пізніше визначення комунікативної компетентності було доповнено та оновлено, і комунікативна компетентність розглядалася як здатність людини в одному, кількох або всіх видах мовної діяльності, яка є набутою в процесі природної комунікації або спеціально організованого навчання особливою якістю особистості.

Інші дослідники розглядають іншомовну комунікативну компетентність як вміння вибирати і реалізовувати програми іншомовної поведінки залежно від цілей і змісту спілкування, а також організувати це спілкування з урахуванням ситуації спілкування, відносин комунікантів і комунікативних установок, тобто володіння стратегією та тактикою спілкування [14].

Термін іншомовна комунікативна компетентність зазнає переосмислення у міру того, як змінюється соціальна дійсність, уточнюються цілі навчання іноземної мови у суспільстві. У зв'язку з цим, багато науковців пов'язують іншомовну комунікативну компетентність зі здатністю особистості до вивчення іноземної мови та спілкування нею з представниками інших культур.

На даний момент система вищої професійної освіти в Україні зазнає значних змін у зв'язку з активним впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій в освітнє середовище та дистанційного навчання. Процес цифровізації навчання, що обумовлюється змінами вимог інформаційного суспільства, розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та дистанційних освітніх технологій, зумовлює пошук нових освітніх методик, що враховують потреби та запити як загалом сучасного суспільства, так і сучасних студентів. Питання про використання цифрових технологій в освітній діяльності є важливим через те, що цифрові технології та сучасні гаджети стають складовою життєдіяльності представників інформаційного суспільства, цифрові пристрої ними використовуються як інструмент навчання.

До того ж державні стандарти вищої освіти передбачають розробку інноваційних технологій та методик викладання іноземних мов, що враховують розвиток загальнокультурних, загальнопрофесійних та професійних компетенцій майбутніх фахівців. Стандарти передбачають зміни навчального процесу зі змістовної та технічної сторін, тому виникає потреба у перегляді існуючих підходів та дидактичних засобів, з урахуванням соціально-економічних реалій та освітніх потреб студентів «цифрового» покоління.

Представники цифрового покоління («цифрові аборигени») мають «інші способи інформаційної поведінки» та новий тип мислення – кліповий [3]. Так, оточені світом комп'ютерних технологій із раннього дитинства, сучасні студенти є носіями кліпового

(фрагментарного) чи цифрового типів мислення, і «швидкий» процес опанування інформації відбувається переважно з допомогою використання у навчальній діяльності інформаційних технологій і гаджетів.

Порівнюючи два типи мислення, кліпове і цифрове, науковці відзначають схожу межу – фрагментарність. «Цифрові аборигени» сприймають інформацію у невеликих обсягах, їм підходить швидка зміна діяльності, важлива візуалізація. Однак, розглядаючи характерні особливості для кожного типу мислення виділяють також для представників «цифрового мислення» таку рису як багатозадачність, тоді як у «кліповиків» більше проявляється орієнтація на розважальний контент [9].

Представники «цифрового» покоління мають низку відмінних рис, які необхідно врахувати в процесі навчання.

1. *Колективна діяльність.* Віддають перевагу роботі у групах, підготовці та захисту проєктів, спільному обговоренню результатів.

2. *Технічне оснащення аудиторного фонду.* Аудиторії та навчальні місця мають бути технічно оснащені.

3. *Зрозуміла та чітка структура курсу, дисципліни.* При грамотному проєктуванні курсу засвоєння інформації відбувається швидше. Ключові пункти мають бути виділені візуально.

4. *Установка на результат.* Це відмінна риса цього покоління, студенти орієнтовані на практичну цінність освіти. Для них є важливим відстеження та усвідомлення їхньої власної академічної траєкторії, і розуміння того, «для чого я це роблю?» і «який результат я отримаю?».

Інтернет-середовище є для них звичним, їхня діяльність протікає в онлайн-режимі та цифрові технології – їхнє повсякденне середовище проживання. Традиційний формат проведення занять у наративній формі з використанням друкованих навчально-методичних комплексів не викликає в них інтересу. Для кращого сприйняття інформації рекомендується використовувати різні електронні пристрої під час навчання, оскільки використання ІКТ-технологій сприяє їхній швидкій інтеграції у навчальне середовище, підвищує їхню зацікавленість до навчального процесу в цілому.

Мету навчання вони представляють як отримання інформації, практична користь володіння якої їм очевидна і незаперечна у межах засвоєння майбутньої професії. Мотивація безпосередньо залежить від того, наскільки вони добре для себе розуміють, як і де вони

зможуть застосувати отриману інформацію та набуті навички у майбутньому житті та професійній кар'єрі.

Виходячи з особливостей навчання студентів «цифрового покоління», вимог державних програм, заклади вищої освіти здійснюють пошук нових освітніх технологій з величезними перевагами навчання у цифровому просторі. ЗВО прагнуть випускати конкурентоспроможних фахівців, для яких іноземна мова – інструмент для реалізації іншомовного спілкування у професійній діяльності.

Одним із сучасних методів навчання студентів в ЗВО є змішане навчання, перспективне спрямування у сфері освіти, при використанні якого активно задіяні інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі.

Термін «змішане навчання» (blended learning) введений у науковий обіг у 2006 році завдяки К. Дж. Бонку (Curtis J. Bonk) та Ч. Р. Грехему (Charles R. Graham). Основні положення змішаного навчання були викладені у посібнику «The Handbook of Blended Learning: Global Perspectives, Local Designs» (Довідник змішаного навчання: глобальні перспективи, локальні проєкти), у якому було проведено аналіз існуючих трактувань змішаного навчання. К. Дж. Бонк та Ч. Грехем запропонували розглядати змішане навчання як поєднання різних способів навчання, методів навчання, поєднання аудиторного та дистанційного видів навчання під безпосереднім керівництвом викладача [11]. Поряд із терміном «змішане навчання» існує ще три синонімічні варіанти найменування – гібридне, комбіноване та інтегроване навчання.

Американські дослідники Кріс Рід (Ch. Reed) і Харві Сінх (H. Singh) відзначають, що «змішане навчання спрямоване на оптимізацію цілей навчання за допомогою використання «потрібних» технологій навчання з метою передачі «потрібних» умінь «потрібній» людині [12]. Так, вибудовуючи заняття у логіці змішаного навчання, викладач транслює необхідні знання студентам «цифрового» покоління з метою розвитку загальнопрофесійних та професійних компетенцій, регламентованих освітніми програмами та робочими планами дисциплін.

Відповідно до наукових досліджень, у напрямі розвитку змішаного навчання відзначається ціла низка переваг, до яких належать:

- гнучкість моделі навчання;
- розвиток навичок критичного мислення та великий відсоток самостійної роботи;

- інформаційна доступність;
- підвищення кількості пройденого матеріалу;
- врахування особистісних характеристик та темпераменту учня.

Аналізуючи вищеперелічені переваги, слід відмітити той чинник, що змішане навчання відображає сучасні тенденції до застосування дистанційних форм навчання та розвитку цифрового навчального середовища у стінах ЗВО, оскільки передбачає вивчення частини курсу в електронному форматі за допомогою цифрових технологій. До того ж, змішане навчання спирається на принципи особистісно-орієнтованого навчання: враховує темперамент студентів, дозволяє опанувати матеріал у зручний час та в індивідуальному темпі кожного здобувача освіти [7]. Безумовно, форма змішаного навчання передбачає великий обсяг самостійної роботи, спрямованої на пошук інформації в Інтернет-просторі, її аналіз, порівняння, критична оцінка – всі перераховані вміння та навички особливо важливі в умовах інформаційного суспільства.

При навчанні іноземній мові здобувачів освіти технічних спеціальностей в умовах змішаного навчання спілкування викладача зі студентами у комп'ютерних телекомунікаційних мережах може бути здійснене з використанням різних видів послуг, залежно від характеру педагогічного завдання, що вирішується. Такими видами послуг є:

- *електронна пошта*, через яку викладач може пересилати студенту різні навчальні матеріали, індивідуальні завдання, інструкції; відповідати на його запитання та отримувати від студента результати виконання контрольних завдань, його побажання;
- *електронні конференції* в комп'ютерних телекомунікаційних мережах організовуються для спільного обговорення проблеми, що цікавить. В умовах змішаного навчання електронні конференції – чудова можливість для проведення групових занять у творчій атмосфері, консультацій, відповідей на питання, що найчастіше задаються викладачеві, для будь-якої групової роботи (наприклад, проведення «книжкових базарів» тощо), що сприяє закріпленню навичок комунікативної діяльності. Режим проведення таких конференцій може бути як синхронним, так і асинхронним, за бажанням її учасників;

- *електронна дошка оголошень* – це вид послуги, що дозволяє кожному користувачеві помістити на неї своє оголошення та прочитати оголошення інших. Вона може створюватися у межах електронної конференції та служити на вирішення організаційних завдань.

Дидактичний потенціал комп'ютерних телекомунікаційних мереж з метою змішаного навчання передусім пов'язаний з можливістю активної комунікативної діяльності студента, що є найважливішою складовою навчання іноземній мові. Саме тому змішане навчання іноземній мові через комп'ютерні телекомунікаційні мережі є найцікавішим.

Розробляючи концепцію змішаного навчання іноземній мові студентів технічних спеціальностей, необхідно брати до уваги, з одного боку, дидактичні властивості та функції телекомунікацій, мультимедійних засобів як технологічну основу навчання; з іншого – концептуальні напрями дидактичної організації такого навчання як елемента загальної системи освіти на сучасному рівні; крім того, необхідно враховувати специфіку навчання іноземних мов, а також концептуальні положення конкретної методичної системи, що обираються при розробці курсу [8].

Таким чином, використовувати Інтернет для навчання іноземних мов в умовах змішаного навчання студентів технічних спеціальностей дуже зручно, плідно та перспективно. Процес навчання стає більш привабливим для студентів, тому що вони отримують необмежений доступ до матеріалів, що їх цікавлять, вигідно відрізняється від статичних текстів у підручнику. Завдяки Інтернету ми маємо доступ до необмеженої кількості автентичної інформації іноземною мовою, чого раніше явно не вистачало, оскільки не всі мали доступ навіть до зарубіжних газет і журналів. Крім того, Інтернет – це різноманітні комунікації: електронна пошта, всілякі конференції, форуми, чати, аудіочати тощо. Все це можна і необхідно використовувати, оскільки Інтернет створює сильну мотивацію вивчення іноземних мов [4].

Безумовно, комп'ютер, забезпечуючи індивідуальний підхід до учнів, є стимулом для колективної творчості. Участь у спільних проєктах зі створення тематичних публікацій, баз даних, веб сайтів вчить прийняттю спільних рішень, консолідує навчальний колектив. Крім того, комп'ютерні технології ефективні у створенні міжпредметних зв'язків, що особливо важливо для студентів, які готуються вико-

ристовувати іноземну мову у сфері професійної комунікації [18; 19; 20].

Інтернет відноситься до засобів дистанційного та змішаного навчання на основі комп'ютерних телекомунікаційних мереж, його роль зараз ще важко оцінити, але, безперечно, вона зростає. Наприклад, у телеконференціях можуть брати участь будь-яка кількість користувачів Інтернет, на яких можуть залишити свої повідомлення всі учасники.

Ще один сучасний засіб навчання – *Multi-user Object Oriented (MOO)* – об'єктно-орієнтоване середовище, що забезпечує контакт в Інтернеті і в реальному часі. З її допомогою комп'ютер створює віртуальні простори. Люди, які підключилися в цей час, можуть спілкуватися один з одним. За допомогою *MOO* можна створити віртуальний об'єкт. Використовуючи віртуальний слайд-проектор, можна показати всім учасникам спілкування слайди по 18 рядків кожен. Використання віртуального відеомагнітофона дозволяє записувати все, що відбувається заразу процесі комунікації.

Можлива також організація обговорення за допомогою віртуальних дошок. *Multi User Domain (MUD)* забезпечує організацію індивідуальних та групових зустрічей. У процесі використання такого середовища можливий обмін письмовими повідомленнями між окремими учасниками та обговорення публічних повідомлень [17].

В даний час снує велика кількість інформаційно-освітніх сайтів, порталів та методики використання Інтернет-технологій у ЗВО. В цілому Інтернет-технологія є базисом для розвитку дистанційного та змішаного навчання в рамках єдиного освітнього простору при вивченні іноземної мови.

Саме заклади вищої освіти покликані і мають найближчим часом стати фундаментом формування нової Інтернет-орієнтованої свідомості молодих людей. Саме вищі навчальні заклади зобов'язані забезпечити цей процес матеріально, а викладач у своїй діяльності повинен керуватися як традиційними, так і нетрадиційними методами навчання. Головне – сформував у студента спосіб мислення, спрямований на самостійне та свідоме оволодіння Інтернетом, навчити використовувати інформацію для самоосвіти, підвищення кваліфікаційного рівня.

Використання інформаційних технологій, заснованих на Інтернет, дозволяє забезпечувати інтерактивність навчання, створювати спеціальне навчальне середовище. На нашу

думку, необхідно вести пошук у цьому напрямі, пробувати застосовувати нові прийоми оволодіння іноземною мовою, незважаючи на те, що вони ще недостатньо вивчені в теорії навчання іноземних мов.

Сьогодні, коли нові інформаційні технології складають конкуренцію друкованим виданням, виникає проблема взаємодії традиційного підручника та електронного. З'явилася нова галузь у дидактиці вищої школи: електронна дидактика, що розглядає автоматизовану навчальну систему як основний електронно-дидактичний засіб, що використовується в інформаційно-педагогічних технологіях. Не секрет, що молоді люди віддають перевагу цифровим носіям інформації, будь то книги, журнали, газети та, відповідно, навчальні матеріали. Використання електронних ресурсів покликане максимально полегшити процес оволодіння іноземною мовою. Таким чином, «як середовище, що забезпечує методично правильну підготовку та видачу студенту навчального матеріалу та вирішує завдання управління пізнавальною активністю учнів, виступають навчальні електронні видання» [16].

Електронний підручник можна визначити як навчальну програмну систему комплексного призначення, що забезпечує безперервність та повноту дидактичного циклу процесу навчання: що надає навчальний матеріал, що забезпечує тренувальну навчальну діяльність та контроль рівня засвоєння матеріалу, а також інформаційно-пошукову діяльність за умови здійснення інтегративного зворотного зв'язку [18].

До позитивних сторін електронних підручників в умовах змішаного навчання іноземних мов студентів технічних спеціальностей можна віднести такі моменти:

- можливість безмежного використання;
- новизна у підході відображення навчального матеріалу;
- підвищення мотивації самостійної пізнавальної діяльності студента;
- розширення можливостей контролю та самоконтролю рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності.

На відміну від традиційних засобів навчання, застосування електронного підручника будується на автономній пізнавальній діяльності студента. Активний характер навчання, заснований на комп'ютерних технологіях, тісно пов'язаний із принципом самоосвіти. Таке навчання призводить до зміни парадигми освіти, ядром якої є індивідуалізоване навчання у роз-

поділеному освітньому та комунікативному середовищі. Звідси можна дійти висновку у тому, що електронний підручник сприяє модернізації навчального процесу у ЗВО.

На відміну від традиційного підручника як засобу навчання студентів, електронний підручник, крім цього, є ефективним засобом навчання, що відповідає завданням навчання іноземних мов студентів технічних спеціальностей.

Проте, слід зауважити, що ефективно застосування електронних засобів у навчальному процесі повністю залежить від якості та концептуальної основи закладених у них програм. У розробці комп'ютерних навчальних програм головним чинником має бути не кількість, а якість. Проте, нині високоякісних навчальних програм недостатньо, хоча їхній вибір постійно розширюється.

В умовах сьогодення при навчанні студентів технічних спеціальностей іноземних мов в процесі змішаного навчання активно застосовуються дистанційні освітні технології. Це означає, що студенти можуть користуватись електронними навчальними комплексами, доступними через Інтернет, а також надсилати на перевірку завдання, проходити тестування, отримувати консультації викладача. Такий вид організації навчання дозволяє гармонійно поєднувати навчання із графіком роботи, поїздками у відрядження, вихованням дітей. У розпорядженні студентів є різноманітні дистанційні ресурси. За допомогою індивідуального логіну та пароля студенти можуть перейти до свого особистого навчального кабінету та обрати для вивчення одну з них. Вони також можуть відкрити та завантажити навчальні матеріали, що є на сайті. Перехід до таких програм здійснюється на спеціальній платформі MOODLE.

На допомогу викладачам є цілий арсенал різноманітних навчальних систем. Наприклад, мультимедійна система *Intensive Spoken Course*, призначена для роботи над усною мовою на початковому етапі навчання. Вона включає 33 діалоги з соціально-побутової тематики. Робота може виконуватись у кількох режимах:

- а) без пауз;
- б) із короткими паузами;
- в) із довгими паузами;
- г) у режимі «mute» однієї репліки.

Нові слова, словосполучення та формули мовного етикету активізуються в різних вправах (Multiple choice, Column Matching, Role plays).

Особливий інтерес представляє мультимедійна інтерактивна система *Wida's Authoring Suite*, що складається з двох програм: Student

Program and Teacher Program. Друга пропонує велике поле діяльності, оскільки дозволяє викладачам складати аналогічні програми з урахуванням особливостей рідної мови та навчальної програми курсу. *Wida's Authoring Suite* включає сім завдань: *Stortboard*, *Gapmaster*, *Testmaster*, *Matchmaster*, *Choicemaster*, *Vocab*, *Pintpoint*. Всі завдання супроводжуються системою підказок візуального, звукового, ілюстративного (картинки) характеру, в якості підказок можуть служити синоніми, антоніми, дефініції та контексти вживання.

Storyboard (робота з текстом) передбачає відновити текст за елементом/елементами. *Gapmaster* аналогічна до завдання *Multiple choice*, але на відміну від нього пропонує кілька можливих відповідей.

Не менш цікавий інтерес для умов змішаного навчання студентів представляє *Matchmaster*, що включає три види завдань – *Match it*, *Snap*, *Memory*, яке пропонує вибір єдиного правильного варіанту. Можливі різні види «суміщень»: синоніми, антоніми, рима (*through/blue*). Робота здійснюється як із окремими словами, так і з цілими реченнями. Наприклад,

(Conditionals) Unless you apologize / they'll never come to you again.

(Social Responses) I've passed the credit-test / Congratulations!

(Cause and Effect) Her car broke down / so she had to walk .

Choicemaster виконується у двох режимах (Examination Mode and Tutorial Mode). Цей вид завдання аналогічний *Multiple Choice*, однак кожна неправильна відповідь супроводжується коментаріями, пояснюється причина помилки, She invites us:

- to dinner – це is the best answer ;
- to a dinner – incorrect form from the grammar point of view;
- for dinner – possible but «for» usually specifies the food to ru eaten;
- to dine – correct but rather old-fashioned;
- to eat dinner with her – possible, but «have» is more idiomatic.

Vocab включає ігрові завдання на здогад (guessing games): *Which Word*, *Anagram*, *Mindword*, *Word Order*. Вправи виконуються набором слів на клавіатурі і передбачають відновлення слова за підказкою як дефініції, додаткового контексту вживання, картинки.

Pinpoint передбачає роботу із текстами. Наприклад, вгадати слово за елементами тексту. *Matchpoint* пропонує за текстом визначити його назву.

Jumble – дуже складне завдання, що інтригує: розмістити в правильному порядку «перемішані» рядки тексту. Це завдання передбачає добре розуміння логічної структури тексту, розвитку тематичних відношень.

Перелічені та інші новітні мультимедійні системи можуть активно використовуватися у процесі змішаного навчання студентів технічних спеціальностей при навчанні різних аспектів мови та видів мовної діяльності. Робота з такими системами, записаними на цифрових носіях, може, на наш погляд, значно активізувати навчальну діяльність студентів через новизну змісту та організаційні форми навчання іноземним мовам.

Використання Інтернет-технологій має великий позитивний потенціал у процесі змішаного навчання студентів. До них можна віднести такі:

- підвищення мотивації навчання (комп'ютери та гаджети популярні у молодіжному середовищі);
- використання автентичних матеріалів, доступних 24 години на добу;
- безпосередність взаємодії;
- індивідуалізація навчання (можливість враховувати рівень довузівської підготовки, психологічні особливості студентів);
- множинність джерел інформації (можливість ефективно та швидко виявити та залучити тисячі джерел, дозволяючи студенту вивчити проблему багатосторонньо, сприяти осмисленню інформації у міжкультурному аспекті);
- глобальність підходу.

До основних концептуальних положень навчання іноземній мові на відстані можна віднести такі:

- в основі навчання іноземній мові дистанційно лежить самостійна практика студента в тому чи іншому ЗВО;
- діяльність кожного студента будується під керівництвом викладача, тобто на основі інтерактивності;
- самостійна діяльність студента має ефективний зворотний зв'язок як щодо навчального матеріалу, так і під час роботи в групах, контактах з викладачем;
- студент має різноманітні контакти в процесі навчання крім навчального курсу;
- види самостійної роботи варіюються (індивідуальні, парні, групові).

Однією з важливих технологій змішаного навчання є відео. Основна методична цінність відео- та телематеріалів полягає в тому,

що вони забезпечують дистанційне занурення студентів у природне мовне середовище. Але при цьому слід враховувати специфіку медіатичного способу комунікації. Так, якщо в акті реального спілкування відбувається безпосередній взаємовплив співрозмовників, то роль реципієнта обмежується сприйняттям інформації, її розумінням та інтерпретацією. Отже, використання телепрограм у навчанні дозволяє розвивати у студентів навички рецепції та розуміння, а також організації інформації, що отримується, і необхідно навчати їх обробляти односпрямований потік інформації. Крім цього, специфіка техніки відео дозволяє вирішувати завдання розвитку та вдосконалення навичок невимушеного говоріння на іноземній мові, підвищення темпу мови та корекції вимови внаслідок прагнення студентів наслідувати зразки, що спостерігаються.

Важливими є такі показники методичної цінності відео та телематеріалів як інформативність, доступність, активність впливу, емоційність сприйняття, здатність до створення ситуацій спілкування.

Висновки. Таким чином, сучасні (активні) методи навчання іноземній мові та дистанційне навчання – це новий етап розвитку змішаного навчання.

З викладеного можна зробити такі висновки:

- стратегічна мета навчання іноземній мові (здатність до міжкультурної комунікації) означає формування всіх компонентів іншомовної комунікативної компетентності;
- іншомовна комунікативна компетентність – інтегруюче поняття, у складі якої можна виділити: мовну, мовленнєву та соціокультурну (включаючи дискурсивну, компенсаторну та навчальну компетентності);
- вирішити проблему інтенсифікації навчального процесу студентів технічних спеціальностей в умовах змішаного навчання можна за рахунок:
 - реалізації діяльній та особистісно-центрованої основи навчання;
 - створення динамічної моделі навчання та управління комунікативною навчальною діяльністю студентів;
 - реалізації компетентнісного підходу у навчанні;
 - використання методу активізації на початковому етапі навчання іноземній мові;
 - використання засобів дистанційного навчання іноземній мові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрейко Я. В. Іншомовна професійна комунікативна компетенція. *Педагогічні науки*. 2018, 63, 238–241.
2. Богучарова, О. І., & Тишакова, Л. Т. Особливості формування іншомовної комунікативної компетентності правоохоронців з використанням технологій дистанційного навчання. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки*, (3 (334), 2020, 173–182. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2019-3\(334\)-173-182](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2019-3(334)-173-182)
3. Васільєва, Л. Дистанційне навчання в закладах вищої освіти – сучасний виклик сьогодення. *Молодий вчений*, 6 (82), 2020, 312–315. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-6-82-63>
4. Губіна А., Мартинюк А., Герасимчук Г. Технологія перевернутого навчання у практиці вивчення іноземної мови у технічному ЗВО. *Інноватика у вихованні*. 17, 2023, 202–210.
5. Гурова Т. Ю. Формування професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя англійської мови на засадах інтерактивного навчання. *Вісник Житомирського державного університету*. №82., 2016, 20 – 25.
6. Задорожна, І. Формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів із використанням технологій проблемного навчання. *ARSLINGUODIDACTICAE*, (1), 2017, 11–16. DOI: <https://doi.org/10.17721/2663-0303.2017.1.02>
7. Конопляник Л.М., Коваленко О.О. Використання засобів змішаного навчання під час викладання англійської мови професійного спрямування в закладах вищої освіти. *Теорія і методика професійної освіти*, 10. Т. 2. 2019, 111–116.
8. Корж О.Ю., Романюк Л.В. Особливості дистанційного навчання іноземних мов студентів немовних спеціальностей. *Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень. // Матеріали міжнар. наук. конференції*. Т 2. 10.04.2020. Луцьк, 2020. С. 98–99. URL: <https://doi.org/10.36074/10.04.2020.v2.19>
9. Моцар М. М. Формування полікультурної компетентності майбутніх перекладачів з використанням технологій дистанційного навчання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2018. 22с.
10. Свириденко, І. М., & Кравець, О. Є. Формування іншомовної комунікативної компетентності учнів середньої школи засобами відеоматеріалів. *Імідж сучасного педагога*, (1(202), 2022, 59–63. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-1\(202\)-59-63](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-1(202)-59-63)
11. Ткачук Г. Теоретичні аспекти та стан впровадження змішаного навчання у закладах вищої освіти України. *European vector of contemporary psychology, pedagogy and social sciences: the experience of Ukraine and the Republic of Poland : collective monograph*. Vol. 1. Sandomierz : Izdawniciba Baltija Publishing. 2018. P. 465–484.
12. Триндюк, В., Мартинюк, А., Губіна, А. Особливості організації занять з іноземної мови в умовах змішаного навчання. *Інноватика у вихованні* 13, 2021, 256–260. DOI: <https://doi.org/10.35619/iuu.v2i13.331>
13. Хвалибога, Т. І., & Паласюк, М. І. Особливості і перспективи формування іншомовної комунікативної компетентності у студентів закладів вищої освіти. *Медична освіта*, (4), 2023, 94–98. DOI: <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2022.4.13639>
14. Чеберяк, Є. Є. Формування іншомовної комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей засобами інтерактивних технологій навчання. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, (92), 2021, 124–128. DOI: <https://doi.org/10.26565/2227-8877-2020-92-17>
15. Чорна В. Особливості іншомовної комунікативної компетентності в удосконаленні фахової діяльності вчителя іноземної мови. *Імідж сучасного педагога*. 2021. № 5 (200), 80–84.
16. Al-Naabi, I. Is it Worth Flipping? The Impact of Flipped Classroom on EFL Students' Grammar. *English Language Teaching*. Vol. 13, No. 6, 2020, PP. 144–155. doi: 10.5539/elt.v13n6p64
17. Khasanah, U., & Anggoro, K. J. Accessible flipped classroom model for pronunciation instruction: Its effectiveness and students' perception. *International Journal of Instruction*, 15(1), 2022, 185–196. DOI: <https://doi.org/10.29333/iji.2022.15111a>
18. Putri, J. & Nurkhamidah, N. The Implementation of Flipped Classroom to Develop Students' Reading Skill. *Acitya: Journal of Teaching and Education*, 5(1), 2023, 156–170. DOI: <https://doi.org/10.30650/ajte.v5i1.3509>
19. Sandal, J.-U., Detsiuk, T., & Kholiavko, N. Developing foreign language communicative competence of engineering students within university extracurricular activities. *Advanced Education*, 7(14), 2020, 19–28. DOI: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.192411>
20. Vasilieva, P. Foreign language communicative competence: problems, approaches, searches and solutions. *International Scientific Journal of Universities and Leadership*, (9), 2020, 98–108. DOI: <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2020-9-1-98-108>

Стаття надійшла до редакції 20.10. 2023

Стаття рекомендована до друку 24.11. 2023

Anastasiia Serhiivna Ptushka

Candidate of Philological Sciences (або Ph.D. in Philology), Associate Professor,
Head of the Department of Foreign Languages Kharkiv National Automobile and Highway University
street Yaroslava Mudrogo, 25. Kharkiv, Ukraine, 61002
metodengl@gmail.com <https://orcid.org/0000-0003-3177-5370>

**FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE
OF TECHNICAL STUDENTS IN THE CONTEXT OF BLENDED LEARNING**

In today's conditions, with the transition to a distance and mixed form of education, the higher school is undergoing a stage of reform, which involves new approaches to the formation of the content of education, to the forms and methods of quality control of higher education, new ways of organizing and optimizing the independent work of students. Mastering universal methods of professional activity becomes an integral part of modern language education; formation and development of foreign language communicative competence, research skills and the ability to use modern information and communication technologies in their professional activities, the ability to quickly respond to changing socio-economic conditions. Currently, the content of learning a foreign language is expanding, it can be formulated as learning intercultural communication.

The purpose of the article is to reveal the meaningful aspect of the formation of foreign language communicative competence of students of technical specialties in the conditions of mixed education.

Among the research methods used, the following were decisive: analysis and generalization of scientific and methodical sources for the theoretical justification of the highlighted problem, modeling, synthesis of the obtained data.

Research results. The term foreign language communicative competence is being reinterpreted as social reality changes, the goals of foreign language learning in society are clarified. In this regard, many scientists associate foreign language communicative competence with an individual's ability to learn a foreign language and communicate with representatives of other cultures.

At the moment, the system of higher professional education in Ukraine is undergoing a number of large-scale changes in connection with the active introduction of information and communication technologies into the educational environment and distance learning. One of the modern methods of teaching students in higher education institutions is blended learning, a promising direction in the field of education, in which information and communication technologies are actively involved in the educational process.

The didactic potential of computer telecommunication networks for the purpose of mixed learning is primarily related to the possibility of active communicative activity of the student, which is the most important component of foreign language learning. That is why blended learning of a foreign language through computer telecommunication networks is the most interesting.

Currently, there are a large number of informational and educational sites, portals and methods of using Internet technologies in higher education. In general, Internet technology is the basis for the development of distance and mixed learning within the framework of a single educational space for learning a foreign language.

Conclusions. The analysis of modern teaching methods and tools allows us to conclude that their targeted use in the conditions of mixed learning can significantly increase the effectiveness of the process of forming foreign language communicative competence of students of technical specialties and support a high level of cognitive interest of students during their independent work on a foreign language.

Key words: *Foreign language communicative competence, blended learning, foreign Language, information and communication technologies, means of distance learning.*

REFERENCES

1. Andreiko, Ya. V. (2018). Foreign language professional communicative competence. *Pedagogical sciences*. 63, 238–241.
2. Bogucharova, O. I., & Tyshakova, L. T. (2020). Peculiarities of the formation of foreign language communicative competence of law enforcement officers using distance learning technologies. *Bulletin of Taras Shevchenko Luhansk National University. Philological Sciences*, (3 (334), 173–182. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2019-3\(334\)-173-182](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2019-3(334)-173-182)
3. Vasilieva, L. (2020). Distance learning in institutions of higher education – a modern challenge today. *Young scientist*, 6 (82), 312–315. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-6-82-63>
4. Gubina, A., Martyniuk, A. & Gerasimchuk, G. (2023). The technology of flipped learning in the practice of learning a foreign language in a technical higher education institution. *Innovation in education*. 17, 202–210.
5. Hurova, T. Yu. (2016). Formation of professional communicative competence of the future English language teacher on the basis of interactive learning. *Bulletin of Zhytomyr State University*. No. 82., 20–25.

6. Zadorozhna, I. (2017). Formation of foreign language communicative competence of future teachers using problem-based learning technologies. *ARSLINGUODIDACTICAE*, (1), 11–16. DOI: <https://doi.org/10.17721/2663-0303.2017.1.02>
7. Konoplyanyk L.M., Kovalenko O.O. (2019). The use of blended learning tools in teaching esp at a higher educational institution. *Theory and methodology of professional education*, 10. Vol. 2. 111-116.
8. Korzh O.Yu., Romaniuk L.V. (2020). Peculiarities of distance learning of foreign languages for students of non-linguistic majors. *Traditional and innovative approaches to scientific research. Materials of international of science conferences*. T 2. 04/10/2020. Lutsk, P. 98-99. URL: <https://doi.org/10.36074/10.04.2020.v2.19>
9. Motsar M. M. (2018). Formation of multicultural competence of future translators using distance learning technologies: *autoref. thesis ... candidate ped. Sciences*: 13.00.04. Kyiv, 22 p.
10. Svyridenko, I.M., & Kravets, O.E. (2022). Formation of foreign language communicative competence of secondary school students by means of video materials. *Image of a modern teacher*, (1(202)), 59–63. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-1\(202\)-59-63](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-1(202)-59-63)
11. Tkachuk H. (2018). Theoretical aspects and state of implementation of blended learning in higher education institutions of Ukraine. *European vector of contemporary psychology, pedagogy and social sciences: the experience of Ukraine and the Republic of Poland: collective monograph*. Vol. 1. Sandomierz: Izdevnieciba Baltija Publishing. P. 465–484.
12. Tryndyuk, V., Martyniuk, A. & Gubina, A. (2021). Peculiarities of organization of foreign language classes in conditions of mixed education. *Innovations in education* 13, 256-260. DOI: <https://doi.org/10.35619/iu.v2i13.331>
13. Khvaliboga, T. I., & Palasyuk, M. I. (2023). Peculiarities and prospects of the formation of foreign language communicative competence among students of higher education institutions. *Medical education*, (4), 94–98. DOI: <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2022.4.13639>
14. Cheberyak, E. E. (2021). Formation of foreign language communicative competence of students of non-language majors by means of interactive learning technologies. *Herald of V. N. Karazin KhNU. Series: Foreign philology. Methods of teaching foreign languages*, (92), 124-128. DOI: <https://doi.org/10.26565/2227-8877-2020-92-17>
15. Chorna, V. (2021). Peculiarities of foreign language communicative competence in improving the professional activity of a foreign language teacher. *The image of a modern teacher*. 2021. No. 5 (200), 80-84.
16. Al-Naabi, I. (2020). Is it Worth Flipping? The Impact of Flipped Classroom on EFL Students' Grammar. *English Language Teaching*. Vol. 13, No. 6, PP. 144-155. doi: 10.5539/elt.v13n6p64
17. Khasanah, U., & Anggoro, K. J. (2022). Accessible flipped classroom model for pronunciation instruction: Its effectiveness and students' perception. *International Journal of Instruction*, 15(1), 185-196. DOI: <https://doi.org/10.29333/iji.2022.15111a>
18. Putri, J. & Nurkhamidah, N. (2023). The Implementation of Flipped Classroom to Develop Students' Reading Skill. *Acitya: Journal of Teaching and Education*, 5(1), 156-170. DOI: <https://doi.org/10.30650/ajte.v5i1.3509>
19. Sandal, J.-U., Detsiuk, T., & Kholiavko, N. (2020). Developing foreign language communicative competence of engineering students within university extracurricular activities. *Advanced Education*, 7(14), 19–28. DOI: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.192411>
20. Vasilieva, P. (2020). Foreign language communicative competence: problems, approaches, searches and solutions. *International Scientific Journal of Universities and Leadership*, (9), 98-108. DOI: <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2020-9-1-98-108>

The article was received by the editors 20.10. 2023

The article is recommended for printing 24.11. 2023